

'VANWEGE ONZE ZONDEN WERD HIJ GEBROKEN'

Serie Zonde

'*De meeste mensen deugen*', is de titel van het boek van journalist en domineeszoon Rutger Bregman. Dat horen velen blijkbaar graag: het boek werd een bestseller. Wat Bregman wat mij betreft echter vooral duidelijk maakt is dat de meeste mensen *willen* deugen. Er zijn er maar weinigen die met opzet kwaad doen. Bregman suggereert dat hiermee de Heidelbergse Catechismus weerlegd is, die immers stelt dat wij 'ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad'. Het is mijn traditie niet en toen ik jong was ben ik nooit benaderd met het idee dat het allemaal niks was wat ik deed, zei of wilde en dat het ook nooit iets zou worden. God zij dank. Maar als ik eerlijk naar mijzelf kijk, dan weet ik niet zo goed of ik deug. Ik zeg veeleer, met de apostel Paulus: 'Ik doe niet het goede dat ik wil, maar het kwade dat ik niet wil' (Romeinen 7:19). 'De goede wil ligt binnen mijn bereik, maar niet de goede daad' (vers 18).

Wat Paulus betreft is het Jezus die deze grondwaarheid definitief heeft onthuld. Dat deed Jezus, Jezus onthulde de macht van het kwaad door eraan te sterven. Als in het Johannesevangelie Pilatus Jezus heeft laten geselen om hem te straffen voor zijn weigering de macht te gehoorzamen, en wanneer Jezus de mantel en de van doornen gevlochten kroon draagt waarmee Pilatus' soldaten duidelijk hebben gemaakt hoe belachelijk het idee is dat zo'n mannetje als Jezus ook maar iets te betekenen zou kunnen hebben, toont hij hem aan het volk en zegt: 'Ziehier de mens', *idou ho anthropos, ecce homo*. Dit is de mens, dit zijn wij: slachtoffer van de wil te overheersen en de aandrift tot uitsluiting die wij zelf belichamen. We doen niet het goede dat we willen, maar het kwade dat we niet willen, zelfs al maakt het mensen kapot, ook al maakt het onze samenleving en uiteindelijk onszelf kapot. Deze gevangenschap zien, werkelijk inzien en tot je laten doordringen, betekent de eerste stap op weg naar verlossing eruit.

We lezen het al bij de profeet Jesaja, als die het heeft over een raadselachtige dienstknecht van God. Vrijwel direct hebben volgelingen van Jezus in wat over deze dienstknecht wordt gezegd datgene herkend wat er in het einde van Jezus' leven aan het licht kwam. Laten we luisteren. (*Lezing Jesaja 53:1-5*)

Voordat hij op 25 mei van dit jaar stierf terwijl hij op zijn buik op straat lag en politieagent Derek Chauvin met zijn knie meer dan acht minuten op zijn nek drukte, heeft George Floyd meerdere keren geroepen: *I can't breath*, ik krijg geen adem. Het werd in de dagen en weken en maanden daarna tot een slogan: 'ik krijg geen adem.' Het was het protest tegen de dood van Floyd, de zoveelste waarbij een weerloze zwarte man stierf door het brute optreden van witte politieagenten. Zwarte Amerikanen gaven aan dat zijzelf en hun kinderen niet werkelijk tot leven konden komen in *the land of the free and the home of the brave* en dat dit vermeende land van melk en honing voor hen een doodsvalei was. Maar het echte wonder was: deze keer erkenden en herkenden witte Amerikanen deze ervaring. Niet alleen voelden velen van hen zich eveneens verstikt door het opleven van racisme, xenofobie en homohaar, zij doorzagen dat zij deze verstikkende cultuur mede in leven hielden. Zij wilden geen racisten zijn, zij waren het ook niet, natuurlijk niet, zij waren fatsoenlijke mensen die anderen in hun waarde lieten, net als wij – toch. Maar ineens zagen zij zichzelf in die politieman die met superieure arrogantie en de hand in de broekzak, er routineus en gewelddadig voor probeerde te zorgen dat het bij niemand ook maar in het hoofd zou opkomen dat de verhoudingen fundamenteel zouden kunnen veranderen. 'Hij was geen verschijning die onze bewondering wekt. [maar] een mens die zijn gezicht voor ons verbergt, veracht, door ons verguisd en geminacht. Om onze opstandigheid werd hij doorstoken vanwege onze zonden werd hij gebroken.' George Floyd kreeg geen adem, omdat wij hem de adem benemen en dat leidt ertoe dat ook wij geen adem krijgen.

Tegen deze achtergrond blijkt het idee dat Jezus, zoals de apostel Paulus in aansluiting bij Jesaja schrijft, is overgeleverd vanwege onze overtredingen (Romeinen 4:25), niet zo'n vreemde gedachte. Jezus' lijden en dood, in alle vier de evangeliën zo uitvoerig beschreven dat ze wel zijn gekarakteriseerd als 'passieverhalen met uitvoerige inleidingen' – Jezus' lijden en dood laat zien dat onze culturen niet alleen leven mogelijk maken, maar evenzeer levens onmogelijk maken. Ondragelijk. Onleefbaar. De visie die sommigen onder ons een centrale rol geeft, drukt anderen naar de marge, maakt ze onzichtbaar of doet ze verschijnen als bedreiging van alles wat waar en goed is. Zodat ieder die graag wil deugen en het goede wil doen zich tegen hen keert, ze onschadelijk wil maken en zelfs probeert te doden. Jezus staat in zijn lijden en sterven voor al die uitgesloten, al degenen die waardeloos worden geacht, al degenen die niet worden gezien en als ze niet langer te negeren zijn, worden achternagezeten en bestreden. Het Nieuwe Testament laat er geen twijfel over bestaan: Jezus staat aan die kant in naam van God.

Dit heeft geleid tot allerlei misverstanden. Zegt het christendom, zegt de Bijbel, zegt het Nieuwe Testament nu dat lijden goed is, dat God lijden wil en bloed wil zien? Neen. God heeft alles geschapen opdat het goed zou zijn en in onderlinge verbondenheid en dienstbaarheid zou bijdragen aan goed leven voor allen en alles. Zegt het christendom, zegt de Bijbel, zegt het Nieuwe Testament dan dat God het lijden van Jezus wilde, dat zijn lijden God genoegdoening biedt voor het gebrek aan respect dat wij mensen voor hem en zijn

orde opbrengen? Neen. Het Koninkrijk van God dat Jezus preekte en waarvan Hij de logica in zijn eigen leven gestalte gaf, is een ruimte van overvloed en gulheid en barmhartigheid en liefde. Daar worden geen scores bijgehouden en daar wordt niet meedogenloos afgerekend. Maar omdat God het lijden en het kwaad niet wil, wijst Hij het ook niet af. Zo doen wij het: wat we niet willen en waar wij bang voor zijn, maken wij onzichtbaar, ontkennen wij, sluiten wij buiten. Wij keren ons er vanaf. God keert zich ernaartoe, Jezus daalt er in af. Gelukkig maar, want wij leven te midden van, aangeraakt door en schuldig aan lijden en kwaad. Als God daar niets mee te maken zou willen hebben, zouden wij verweest achterblijven.

En daar, ten diepste geraakt door pijn, verlatenheid en lijden, door kwaad en dood overwint Hij dat alles door te blijven leven vanuit God. Het is misschien wel het vreemdste zinnetje in het hele Nieuwe Testament: 'hoewel Hij de Zoon van God was, heeft Hij in de leerschool van het lijden gehoorzaamheid geleerd'. Die woorden uit de Hebreënbriev (5:8) betekenen niet dat God, die Jezus zijn Vader noemde, hem op zijn plaats heeft willen zetten en hem het leven zuur heeft gemaakt. Ze vertellen ons dat God, om werkelijk onze God te kunnen zijn, op de plaats is gaan staan waar wij ons zo vaak bevinden. We weten het uit de evangelies van Marcus en Matteüs: Jezus heeft onze wanhoop en onze Godverlatenheid helemaal gedeeld; 'God, mijn God, waarom heb Jij mij in de steek gelaten', roept Hij uit terwijl Hij zijn afschuwelijke dood aan het kruis sterft (Matteüs 27:46; Marcus 15:34). 'Hij is overgeleverd om onze overtredingen', schrijft Paulus, 'en opgewekt tot onze rechtvaardiging' (Romeinen 4:25). Wij zijn niet verlost door Jezus' lijden, niet omdat dit lijden iets goeds zou zijn geweest, of voor God op de een of andere manier iets goed zou hebben gemaakt. Wij zijn verlost omdat Jezus ons lijden en onze dood gedeeld heeft, omdat Hij dat namens God heeft gedaan en niet in dat lijden en de dood ten onder is gegaan. Zo is Hij, zoals het boek Openbaring (1:5) zegt, de eerstgeborene uit de doden. Maar zeker niet de laatste.

In de Rooms-Katholieke Kerk vieren wij vandaag het feest van Christus, Koning van het heelal. Op dat feest gedenken wij dat de het recht, de inclusieve gerechtigheid die niemand uitsluit en ten koste gaat van niemand, en die Jezus in zijn leven belichaamde, op Christus Koning gedenken wij dat deze gerechtigheid Gods gerechtigheid is, de gerechtigheid met het oog waarop de wereld geschapen is en die uiteindelijk het laatste woord heeft. Dat impliceert een oordeel. We 'leven in een maatschappij die bloedt', stelt paus Franciscus. 'De prijs voor haar wonden wordt normaal gesproken uiteindelijk betaald door de meest kwetsbaren. Maar het is nu juist naar deze maatschappij en naar deze cultuur dat de Heer ons zendt.' Om zijn gerechtigheid zichtbaar en voelbaar te maken, er de realiteitswaarde ervan te laten zien. Waar we dat niet doen, daar falen wij, Maar dat is niet het laatste woord. Waar wij in onze gebrokenheid, onze wil onszelf te handhaven en onze bereidheid daaraan anderen op te offeren onder de maat blijven die Jezus' leven stelt, daar sluit Hij ons niet buiten, maar deelt Hij zelfs in deze gebrokenheid en verscheurdheid. Hij verbindt zich met alles wat pijnlijk en schandelijk is aan ons, waar we, als we het ten volle zien en inzien, ons met recht kapot voor schamen. Hij is tot zonde gemaakt, schrijft Paulus zelfs, tot dat wat wij niet anders kunnen zien dan als diep te verafschuwen kwaad, 'opdat wij door Hem Gods gerechtigheid zouden worden' (2 Korintiërs 5:21). Hoe groot ons kwaad ook is dat tot dood en verderf leidt, Gods barmhartigheid is altijd groter. Hoezeer wij ons ook van God afkeren, Gods barmhartigheid is altijd groter en deze barmhartigheid staat met en in de Gezalfde Jezus op de plaats van die afkeer.

En dat is verbijsterend en eigenlijk onuitstaanbaar. Het betekent dat als mensen uit ons midden naar ISIS zijn gegaan om daar alles wat ons met recht heilig is aan te vallen, Hij met hen is als met de vrouwen en kinderen die met hen meegingen en teruggehaald willen worden omdat zij zelf gevaar lopen. Het betekent dat Hij niet alleen bij George Floyd is en bij al degenen die voor en na hem op talloze manieren slachtoffer waren van racistisch geweld, maar ook bij degenen die in *Black Lives Matter* horen dat hun levens er niet langer toe doen. Het betekent dat waar vrijwel iedereen over elkaar heen buitelt om elkaar en zichzelf ervan te overtuigen dat homofobie echt niet meer van deze tijd is, Hij ook bij degenen is die hierdoor ons aller *risée* worden omdat zij daar moeite mee hebben en dat niet verbergen. Dat is onuitstaanbaar tenzij je in die moeite jezelf herkent, je de angst en de woedende agressie ook in je eigen hart ontdekt en je je realiseert dat alleen wanneer er in God begrip is voor deze gewelddadige zwakheid, er ook voor jou hoop is.

In het boek Openbaring lezen wij dat er voor de troon van God een menigte is die niemand tellen kan van mensen die net als Jezus slachtoffer werden van degenen die met mensen kunnen doen wat ze willen en die dat ook doen. In het spoor van Jezus leven zij nu ten volle, zijn hun wonden verbonden, leiden zij niet langer gebrek, en worden hun tranen gedroogd. Voor degenen die aan de oorsprong staan van hun verdriet, die het gebrek veroorzaakten, de wonden sloegen, is dit geen definitieve afwijzing of verwerping. Het is een staande uitnodiging de pijn ook in zichzelf te erkennen, de honger en de dorst te voelen, de wonden onder ogen te zien. Dan kan het inzicht doorbreken dat ook hun, dat ook jouw en mijn redding te vinden is in de verkondiging dat de armen gelukkig zullen zijn, de hongerigen gevoed zullen worden en huilenden zullen lachen en de toekomst ligt bij degenen die nu worden gehaat en buitengesloten.

Dat het zo mag zijn. (Lezing Openbaring 7:9-17)

Erik Borgman

We lezen: Jesaja 53:1-5, Openbaring 7:9-17

Erik Borgman is bereikbaar via 'lt@dominicusamsterdam.nl' ('tav Erik Borgman')